

Сивак Р.Б.,
к.е.н., доцент,
докторант кафедри менеджменту організацій
та інноваційного підприємництва,
Тернопільський національний економічний університет

ГЛОБАЛЬНА ЛОГІСТИКА У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ СВІТОВОГО ГОСПОДАРСТВА

Анотація. У статті визначено глобальну логістику як інструмент впливу на матеріальні потоки світового господарства з метою гармонізації глобальних ланцюгів поставок виробничого, торговельного, військового та гуманітарного глобального товарного обміну. Окреслено напрями використання глобальної логістики в реалізації концепції сталого розвитку світового господарства.

Ключові слова: глобалізація, глобальна логістика, сталий розвиток, світове господарство, глобальні ланцюги поставок.

Постановка проблеми. Зростання темпів глобалізації світового господарства загострює актуальність пошуку нових інструментів підвищення ефективності глобальних мереж виробництва і торгівлі на мікро-, мезо- та макрорівнях. Означена актуальність посилюється низкою невирішених завдань, сформульованих нереалізованою концепцією сталого розвитку світового господарства. Задекларований у концепції тривекторний збалансований розвиток нівелюється різким зростанням домінуючої ролі економічних чинників визначення глобальних пріоритетів.

Національні та міжнародні інститути виявилися не готовими до нових глобальних викликів і сьогодні не володіють реальними інструментами впливу та регулювання глобальних економічних процесів, які б уможливили збалансування економічного, соціального та економічного секторів світового господарства з урахуванням нових структурних, ресурсних та демографічних глобальних зсувів.

Оскільки значна частина нових глобальних викликів пов'язана з упорядкуванням процесів планування, організації, переміщення та споживання стрімко зростаючих обсягів матеріальних ресурсів та продуктів, проблематика використання логістичного підходу до реалізації концепції сталого розвитку світового господарства набуває особливої значущості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Реалізація завдань забезпечення сталого розвитку світового господарства значною мірою стосується управління глобальними матеріальними потоками, інтенсивність та напруженість яких зростає разом з процесами глобалізації, що зумовлює активізацію наукових досліджень у сфері логістичного забезпечення глобального руху матеріальних потоків в усіх сферах світового господарства.

Зокрема, з огляду на зміну принципів транспортної взаємодії між країнами, лібералізацію торговельних відносин та глобалізацію виробничих систем суттєвий наголос у дослідженнях робиться на трансформацію національних та міжнародних транспортно-логістичних систем з акцентуванням на транспортній складовій та формування інституційного забезпечення її діяльності.

Процеси глобалізації, інтернаціоналізації і транснаціоналізації, що відбуваються у світовій економіці, значно підвищили роль логістики як сполучного елементу у системі міжнародного бізнесу та підкреслили необхідність формування та оптимізації міжнародних транспортно-логістичних систем. Економічна інтеграція та багатостороннє співробітництво є тими інструментами, які забезпечують адекватну та гнучку реакцію на зміни споживчих вподобань, а також координацію функціонування транспортної інфраструктури в контексті «інтермодалізму» [1, с. 72].

Варто звернути увагу на дослідження науковців, в працях яких розмежовуються логістичні дефініції у міжнародних та глобальних площинах. Так, Є. Крикавський та Н. Чернописька критерієм такого розмежування суб'єктів світового господарства обирають конкурентні детермінанти М. Портера, зазначаючи, що багатонаціональні компанії існують у галузях, де конкурентні переваги не відіграють жодної ролі за межами національного ринку, а глобальні компанії діють у галузях, схожих за рівнем цін і конкурентними умовами на різних національних ринках, для них найадекватнішим є термін «глобальний» ринок. У галузях з мультинаціональним конкурентом фірми борються за лідерство на кожному національному ринку, а в глобальних галузях вони претендують на світове лідерство [2, с. 97]. Безперечно, описані авторами особливості багатонаціональних та глобальних маркетингових стратегій, що базуються на національній та глобальній конкуренції, є обґрунтованими та заслуговують на увагу, проте визначені особливості логістики глобальної та національної компаній є дещо суперечливими: світовий логістичний ринок через слабкі міжнаціональні відмінності (окрім географічних можливостей та рівня розвитку національних логістичних систем) та ознаки ринків і компаній, які він обслуговує, є швидше глобальним. Окрім цього, ланцюги поставок багатонаціональних компаній, як правило, є глобальними.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Визначення глобального характеру логістики світового господарства на національному та міжнародному рівнях дозволяє виділити її універсальну функцію регулювання матеріальних потоків умовно-ізолюваних один від одного глобального, міжнародного та національного рівнів. Методологія реалізації цієї функції потребує теоретичного організування і вироблення нових методичних підходів до логістичного забезпечення сталого розвитку світового господарства.

Мета статті полягає у виявленні сутності глобальної логістики та окресленні напрямів її використання в реалізації концепції сталого розвитку світового господарства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Варто зазначити, що міжнародна логістика, яка є інституційним базисом глобальної логістики, стала одним із ключових чинників роз-

виту глобалізації світової економіки, оскільки через розвиток міжнародної логістичної інфраструктури вона уможливила доступ до джерел усіх видів ресурсів та поєднала географічно роз'єднані ринки постачань, ринки робочої сили та ринки споживання.

Виконавши таку стимулюючу функцію, міжнародна логістика з огляду на формування глобальних ринків природно трансформується у глобальну. Як зазначає Н. Васильців, глобальна логістика характеризується прагненням сприяти (шляхом надання відповідного теоретичного і прикладного інструментарію) трансформації національного підприємництва на його шляху від концентрації і спеціалізації в економіці окремих країн до інтеграції в світове ринкове господарство. Саме глобальні логістичні підходи уможливають знаходження ефективних шляхів і форм руху матеріальних ресурсів на світовому ринку, а також забезпечують глибоку інтеграцію економіки держави у систему світогосподарських зв'язків [3].

Загалом, міжнародна логістика стала стимулом глобалізації, а глобальна логістика покликана інституційно впорядкувати процеси глобального виробництва, розподілу та споживання, у тому числі – за критеріями сталого розвитку світового господарства. У цьому контексті сформулюємо концептуальну основу глобальної логістики як сукупність теоретико-методологічного та інституційного забезпечення процесів регулювання матеріальних потоків світового господарства з метою гармонізації глобальних ланцюгів поставок виробничого, торговельного, військового та гуманітарного глобального товарного обміну та усунення негативних наслідків глобалізації і вироблення інструментів забезпечення сталого розвитку світового господарства на основі регулювання глобального споживання ресурсів.

З огляду на таке трактування, метою глобальної логістики є усунення негативних наслідків глобалізації у частині неефективного використання природних ресурсів та попередження екологічних загроз, а також вироблення інструментів забезпечення сталості розвитку світового господарства на основі регулювання глобального споживання цих ресурсів. Досягнення означеної мети має, на наш погляд, відбуватися у таких напрямках:

1. *Визначення максимально допустимих обсягів використання світових запасів вичерпних невідновних ресурсів та створення інструментів контролю їх дотримання.*

За прогнозами Світового банку, до 2030 р. потреба у їжі зросте на 50% у результаті приросту світового населення, підвищення фінансового благополуччя і переходу зростаючого середнього класу до західного раціону. Проблеми з доступом до постійних джерел води сягнуть критичної позначки, особливо для сільськогосподарських потреб, ситуація погіршуватиметься й через швидку урбанізацію та зростання чисельності населення на 1,2 млрд. осіб у найближчі 20 років. Унаслідок такого зростання до 2025 р. 36 країн з населенням близько 1,4 млрд. відчуватимуть нестачу або сільськогосподарських угідь, або питної води [4].

Сьогодні моніторингом захисту джерел невідновних ресурсів у глобальному вимірі займаються профільні структури ООН, проте з огляду на обмежений інструментарій впливу на користувачів цих ресурсів такі структури здебільшого констатують факти та встановлюють на їх основі негативні тенденції. Реальні інструменти контролю залишаються у сфері компетенції національних інституцій, які на свій розсуд, без урахування глобальних викликів, регулюють їх використання. Здебільшого таке регулювання підпорядковане корот-

костровим вигодам держав у вигляді ренти, зростання ВВП, наповнення бюджету тощо. Особливо неощадне використання ресурсів відбувається в країнах, у географічних межах яких є надлишок цих ресурсів (велика щільність річкових басейнів, значна частка чорноземів у загальній площі земель, великі запаси вуглеводневих ресурсів тощо). Така ситуація породжує ресурсний дисбаланс у масштабах світового господарства: національна згода надлишкового використання ресурсів для глобального виробництва та споживання.

Одним із можливих варіантів подолання означеного дисбалансу може стати глобальна логістична підсистема регулювання використання вичерпних ресурсів, яка б враховувала комплексні глобальні можливості та ресурсні обмеження у вимірі світового господарства та отримала делеговані національними інституціями інструменти реального впливу на користувачів вичерпних ресурсів. У організаційному вимірі така підсистема може бути створена існуючими міжнародними інституціями у межах концепції глобально світового урядування, окресленої, зокрема, й у Звіті ООН про торгівлю і розвиток за 2014 р. У Звіті йде мова про взаємозалежність між державами і ринками, що є основною аргументацією на користь створення добре структурованої системи глобального економічного управління, що складається з багатосторонніх правил та норм. Головним принципом функціонування цих механізмів має бути їх здатність забезпечувати справедливі та інклюзивні результати шляхом надання глобальних суспільних благ та мінімізації несприятливих побічних наслідків міжнародної діяльності та інших негативних факторів зовнішнього впливу незалежно від того, породжуються вони національною економічною політикою чи комерційними рішеннями приватних суб'єктів [5].

2. *Планування глобальних матеріальних потоків.*

Сьогодні глобальні матеріальні потоки формуються та переміщуються виключно на принципах економічної вигоди, що часто призводить до необґрунтованого зустрічного переміщення однакових груп товарів у зустрічному напрямі, значно посилюючи глобальні екологічні загрози. Завданням глобальної логістики є формування єдиної глобальної системи перманентного виявлення та оптимального задоволення різноманітних потреб через максимальне наближення місць створення та споживання матеріального ресурсу. Одним із варіантів виконання такого завдання є повне відокремлення комерційної фінансової та фізичної складових глобального переміщення ресурсів (принаймі стандартних) за принципом опціонно-біржової торгівлі чи торгівлі газом зі створенням товарних обмінних пулів, максимально наближених до місць виробництва та споживання.

Варто зазначити, що концепція глобальної логістики має докорінно змінити розуміння транзитного потенціалу країн (зокрема, у частині автомобільних та залізничних вантажних перевезень) як однозначно позитивного стимулу розвитку економіки з відповідним прагненням максимальної реалізації цього потенціалу та сприяти усвідомленню негативного впливу нарощування обсягів транзитних перевезень на екологію і вживанню заходів щодо його стримування.

Посилення диференціації товарів і споживчих запитів на усіх глобальних споживчих ринках, а також зростання обсягів Інтернет-торгівлі значно підвищили інтенсивність перевезень малих партій товарів немагістральним транспортом на магістральні відстані. Така ситуація актуалізує для глобальної логістики питання укрупнення транспортних партій та вироблення нових методів спрямування дрібних транспортних від-

правлень магістральними видами транспорту, зокрема й через розвиток мережі глобальних логістичних центрів.

Напруженість та інтенсивність глобальних матеріальних потоків може бути послаблена й за рахунок трансформації споживацьких цінностей та переорієнтації задоволення вторинних потреб із фізичної товарної у сервісну, освітню та культурну площини.

3. Регулювання глобальних ланцюгів поставок.

Глобалізація виробничих систем, яка активізувалася через полегшення доступу до сировинних ринків та ринків дешевої робочої сили, податкових та митних преференцій для толінгових операцій, спричинила географічну розпорощеність виробничих підрозділів транснаціональних компаній і, як наслідок, заплутування їхніх глобальних ланцюгів поставок. Сьогодні звичною практикою є багаторазове транзитне переміщення компонентів виробу в процесі його створення. У таких ланцюгах формуються та обслуговуються «зайві» матеріальні потоки, які породжують додаткове екологічне навантаження. У зв'язку з цим перед глобальною логістикою стоїть задача вироблення інструментів спрощення та вирівнювання глобальних ланцюгів поставок, зокрема й через поширення сучасних 3PL- та 4PL-технологій. Вплив на глобальні ланцюги поставок може здійснюватися також через систему підвищення глобальних соціальних стандартів, зокрема, зменшення бар'єрів трудової міграції з одночасним вирівнюванням розміру заробітної плати працівників транснаціональних компаній незалежно від місця розташування виробничого підрозділу, що зменшить мотивацію географічної виробничої розпорощеності за критерієм низької оплати праці.

4. Створення та підтримання глобальної логістичної інфраструктури.

Міжнародна логістика сьогодні охоплює глобальні інфраструктурні елементи та національні транспортно-логістичні системи, які потребують трансформації у єдину глобальну логістичну інфраструктуру.

Не дивлячись на зусилля низки країн, що робляться в цілях оптимального використання особливостей і можливостей кожного окремого елемента міжнародної логістичної інфраструктури, потенціал їх скоординованого функціонування часто буває не реалізований. Причини, що не дозволяють використовувати переваги їх окремих елементів, мають різний характер. До них належать правові, організаційні й технологічні бар'єри, що перешкоджають здійсненню концепції сумісного їх використання. Оптимізація використання можливостей окремих елементів міжнародної логістичної системи, підвищення ефективності роботи всієї логістичної інфраструктури – одна з основоположних тенденцій в розвитку логістики як елемента світового господарства [6]. Завдання інтеграції міжнародних елементів у глобальну логістичну інфраструктуру ускладнюється також різним рівнем розвитку та цілями національних логістичних систем, а також їх орієнтацією на першочергове задоволення національних інтересів.

Вирішенню завдань глобальної інфраструктурної інтеграції сприятиме нова парадигма розвитку міжнародних транспортних коридорів, спрямована на обслуговування глобальних ринків на принципах сталого розвитку світового господарства. Таке бачення ставить перед глобальною логістикою питання вироблення інструментів глобальної координації поки що автономних (чи об'єднаних у національних межах) міжнародних логістичних центрів, магістральних видів транспорту та магістральної транспортної інфраструктури.

На часі формування глобального логістичного полігону з визначенням пріоритетів розвитку глобальних транспортних маршрутів за принципами соціальної та екологічної доцільності і визначення джерел та критеріїв фінансування такого розвитку. За даними ООН, сукупні інвестиційні потреби для досягнення цілей сталого розвитку тільки у країнах, що розвиваються, складають від 3,5 до 4,5 трлн. дол. США на рік. Вони охоплюють інвестиції у розвиток базової інфраструктури (автомобільні дороги, залізниці і порти; електростанції; системи водопостачання і каналізації), забезпечення продовольчої безпеки (сільське господарство і розвиток сільських районів), пом'якшення наслідків зміни клімату і адаптацію до них, а також на розвиток охорони здоров'я і освіти [7].

5. Формування глобальної системи стандартів логістичного сервісу на засадах екологізації світового господарства.

Формування глобальної системи логістичних стандартів – одна з найбільш розроблених світовими інституціями сфера глобальної логістики. Сьогодні розроблено низку стандартів, що регламентують транспортну логістику та сферу діяльності логістичних провайдерів. Проте нерозробленими залишаються стандарти щодо організаційної функції логістики, пов'язаної з регулюванням матеріальних потоків та управлінням глобальними ланцюгами поставок, які уможливили б виконання описаних вище завдань. Зокрема, необхідно розробити стандарти соціального та екологічного виміру логістичних операцій, стандарти енергоємності обслуговування матеріальних потоків. Стандартизації потребують також підходи до формування й управління глобальними ланцюгами поставок та визначення пріоритетності їхніх матеріальних потоків за критерієм забезпечення життєво необхідними ресурсами найменш забезпеченої частини глобального суспільства. В середньому населення Землі збільшується щороку на 85 млн. осіб, з цього числа 78 млн. припадає на бідні і лише 7 млн. – на багаті країни. У результаті такого дисбалансу уже в 1983 р. три чверті населення планети проживали у країнах третього світу, а до 2020 р. пропорція складатиме 83 до 17%. При такій тенденції найбільш небезпечно у світі населення Африки зростає із 500 млн. у 1980 р. до 1,5 млрд. у 2020 р. Проте уже сьогодні більше 300 млн. африканців потерпають від хронічного недоїдання, 150 млн. – від гострого недоїдання, 60 млн. живуть на межі голоду [8].

6. Формування відкритої глобальної інформаційної системи забезпечення логістичних процесів у світовому господарстві.

Виконання описаних завдань потребує створення відповідних модулів глобальної інформаційної системи, зокрема:

- інформаційний модуль вичерпних ресурсів;
- інформаційний модуль товарно-ресурсних обмінних пулів;
- інформаційний модуль логістичної інфраструктури;
- модуль глобальної логістичної координації;
- модуль глобальних логістичних стандартів.

Реалізація завдань глобальної логістики неможлива без формування і підтримання баз даних про можливості і обмеження світового господарства у частині глобального товарного обміну.

Причетність України до формування глобальних логістичних інституцій дозволить трансформувати існуючу логістичну інфраструктуру до вимог світової глобалізованої моделі світового господарства та забезпечить сталість розвитку цієї системи як частини світової комунікаційної інфраструктури. У зв'язку з цим перед вітчизняною наукою постає проблема

створення нової моделі управління національною логістичною системою, яка має передбачати інструменти впливу на динаміку та зміст глобальної світової логістичної інфраструктури, тобто враховувати обидві сфери перехідної невідповідності: зміну парадигми управління та комунікаційні зміни. Активізація структурних перетворень неможлива без інституційних змін логістичної галузі на державному рівні. Зокрема, суттєвої трансформації потребує нормативне й організаційне забезпечення логістичної діяльності, а також інвестиційне середовище модернізації транспортно-логістичної інфраструктури, включаючи створення мережі міжнародних логістичних центрів, оновлення парку транспортних засобів та розвитку логістичного аутсорсингу.

Висновки. Нинішня зміна економічних моделей розвитку призводить до створення міжнародних адаптаційних інститутів, покликаних знівелювати глобальні дисбаланси розвитку національних економік. Одним із таких інститутів є логістичний механізм впливу на геоekonomічні процеси, у тому числі й контроль ресурсних потоків у трансформованому ринковому середовищі.

На провідних світових економічних аренах положення логістичної концепції успішно імплементовані в системи управління компаніями, а сьогодні втілюються в економічні інтеграційні процеси на рівні регіонів. Особливо динамічно ці процеси розвиваються після розширення ЄС, що пов'язується з глобальною міграцією виробництва, технологій та робочої сили, а також зміною структури сировинних ринків та ринків збуту. У новому світовому економічному просторі формується ряд мегарегіонів, що об'єднують економічний потенціал декількох національних економічних структур та утворюють нові мегаринки. Ключові позиції у сфері геоekonomічної конкуренції займають інтегровані бізнес-групи, які об'єднують інноваційні проекти і велике виробництво та діють у різних регіонах світу на основі логістичних мереж. З іншого боку, глобалізація світової економіки призвела до суттєвих диспропорцій між регіонами світового господарства. Базові інфраструктури нездатні протистояти новим геоekonomічним викликам та адаптуватися до стрімкого постіндустріального розвитку. Світове господарство стикнулося з необхідністю формування нових інститутів глобального урядування, одним з яких має стати глобальна логістична система.

Література:

1. Кузнецов М. Транспортно-логистическое взаимодействие стран в контексте мировой торговли / М. Кузнецов, А. Борисов,

- Д. Тихонов // Ученые записки Таврического национального университета имени В.И. Вернадского. – 2014. – № 1. – С. 58–74.
2. Крикавський С. Україна у глобальних ланцюгах поставок / С. Крикавський, Н. Чернописька // Логістика: теорія та практика. – 2012. – № 1. – С. 92–100.
3. Васильців Н. М. Передумови та тенденції розвитку глобальної логістики / Н.М. Васильців // Вісник НУ «Львівська політехніка». – 2010. – № 669. – С. 267–275.
4. Мир после кризиса. Глобальные тенденции – 2025: меняющийся мир. Доклад НРС США [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.e-reading.club/book.php?book=145433>.
5. Trade and Development Report, 2014. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/tdr2014_en.pdf.
6. Майорова І. М. Інноваційні підходи розвитку логістичної інфраструктури системи міжнародної торгівлі / І.М. Майорова // Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності. – 2011. – № 1. – С. 33–38.
7. World Investment Report, 2014. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://unctad.org/en/pages/PublicationWebflyer.aspx?publicationid=937>.
8. Ласло Э. Пути, ведущие в грядущее тысячелетие. Проблемы и перспективы / Э. Ласло [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://vivovoco.astronet.ru/VV/PAPERS/HISTORY/ERVIN2.HTM>.

Сывак Р.Б. Глобальная логистика в обеспечении устойчивого развития мирового хозяйства

Аннотация. В статье определена глобальная логистика как инструмент влияния на материальные потоки мирового хозяйства с целью гармонизации глобальных цепей поставок производственного, торгового, военного и гуманитарного глобального товарного обмена. Определены направления использования глобальной логистики в реализации концепции устойчивого развития мирового хозяйства.

Ключевые слова: глобализация, глобальная логистика, устойчивое развитие, мировое хозяйство, глобальные цепочки поставок.

Syvak R.B. Global logistics in sustainable development of the world economy

Summary. In the article, the global logistics is defined as a tool of influence on the material flows of the world economy in order to harmonize the global supply chains of industrial, commercial, military and humanitarian global commodity exchange. The directions of global logistic use in the realization of the concept of the sustainable development of the world economy are determined.

Keywords: globalization, global logistics, sustainable development, world economy, global supply chain.